

підставі законодавчих або договірних норм. Такий характер обмежень права власності на житло зумовлюється рівністю громадян у правах та свободах перед законом. Виключаються обмеження за політичними, релігійними та іншими переконаннями, соціальним походженням, майновим станом, місцем проживання тощо (ч. 1, 2 ст. 24 Конституції України). Оскільки охорона прав та свобод людини є передумовою запровадження обмежень, то встановлення останніх повинно відповідати загальноправовим принципам законності, пріоритету прав людини тощо. Загальноправовий принцип рівності всіх перед законом повинен працювати і при встановленні обмежень права приватної власності на житло.

Таким чином, аналіз діючого законодавства та загальнотеоретичних підстав обмежень дозволив сформулювати наступні специфічні принципи обмежень права приватної власності на житло: винятковості обмежень права приватної власності на житло; неприпустимості довільного застосування обмежень; рівності всіх власників житла перед обмеженнями; встановлення обмежень права приватної власності на житло виключно в межах закону; можливість запровадження обмежень виключно з метою охорони прав інших осіб, забезпечення суспільного інтересу та інтересів держави. Також слід зазначити, що доцільність встановлення обмежень права приватної власності на житло визначається рядом аспектів, обумовлених необхідністю охорони прав сусідів власника житла, членів його родини, інших осіб та законних інтересів усього суспільства. Тому довільне запровадження таких обмежень не просто є неприпустимим фактом у правовідносинах, а неправомірним явищем, що уповільнюватиме розвиток цивільних та житлових правовідносин.

Список літератури: 1. Мічурін Є. О. Обмеження права на житло. К., 2006. 2. Кудрявцева Е. Н. Ограничение права собственности на жилые помещения: Дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. 2001. 3. Мейер Д. И. Русское гражданское право (В 2-х ч.). По испр. и доп. 8-му изд., 1902. Изд. 3-е, испр. М., 2003. 4. Самойленко В. М. Цивільне право України: Навч. посіб. Ч. I. Чернігів, 2006. 5. Мічурін Є. О. Еволюція цивілістичних поглядів щодо обмежень майнових прав фізичних осіб на нерухомість. К., 2006. 6. Камышанский В. П. Ограничения в праве собственности (гражданско-правовой анализ): Дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. С.-Пб., 2000. 7. Лазар Ян. Собственность в буржуазной правовой теории. М., 1985. 8. Сліпченко С. О., Мічурін Є. О., Соболев О. В. Житлове право України: Науково-практичний посібник. Х., 2003. 9. Алексеев С. С. Теория права. М., 1994.

Надійшла до редколегії 16.05.07

С. С. Богля

Судові рішення та їх виконання в частині судових витрат у цивільному судочинстві

Діяльність суду з розгляду і вирішення цивільних справ звичайно закінчується винесенням рішення. Тільки у випадках при-

пинення провадження по справі і залишення заяви без розгляду справа завершується постановою ухвали.

Судове рішення, будучи актом правосуддя, захищає права й інтереси сторін, а також інтереси держави. Воно повинно дати вичерпну і остаточну відповідь на всі пред'явлені вимоги, що були предметом судового розгляду, ліквідувати спір між сторонами таким чином, щоб відпала необхідність нового розгляду справи. Усі питання, що стосуються судових витрат по даній справі, повинні бути також вирішені в цьому ж процесі. Недотримання цієї вимоги призведе до затягування і подорожчання процесу, що не відповідає завданням, поставленим перед цивільним судочинством, про правильний і швидкий розгляд і вирішення цивільних справ.

Маємо зазначити, що зміни, які відбулися в суспільстві і в тому числі, які пов'язані зі зміною статусу суду, становленням судової влади, передбачають необхідність зваженого наукового осмислення дії окремих інститутів цивільного процесуального права і, зокрема, норм, в яких закріплено вимоги до судових рішень та їх виконання в частині судових витрат у цивільному судочинстві.

Слід вказати, що проблеми судових рішень та їх виконання в частині судових витрат у цивільному судочинстві неодноразово розглядалися сучасними юристами. Насамперед, необхідно згадати низку робіт В. В. Комарова, В. А. Кройтора, В. І. Тертишнікова, але, беручи до уваги існуючі дослідження, потрібно окремо звернутися до цього питання.

Якщо питання про судові витрати не було вирішено з якоїнебудь причини при розгляді справи, власне кажучи, і не знайшло відображення у судовому рішенні, суд може виправити цей недолік шляхом винесення додаткового рішення (ст. 220 ЦПК). Згідно з п. 4 ч. 1 ст. 220 ЦПК це питання також вирішується шляхом винесення додаткового рішення. Додаткове рішення виноситься судом, що ухвалив рішення у справі за заявою осіб, які беруть участь у справі, чи з ініціативи самого суду. Якщо судові витрати підлягають стягненню до бюджету держави, суд зобов'язаний сам проявити таку ініціативу.

Пленум Верховного Суду України в своїй постанові від 29 грудня 1976 р. № 11 із змінами, внесеними постановами Пленуму від 29 квітня 1981 р. № 4 та від 25 грудня 1992 р. № 13 «Про судові рішення», роз'яснив, що додаткове рішення може бути постановлено лише у випадках, передбачених ст. 220 ЦПК, і не може змінити суті основного рішення або містити в собі висновки про права і обов'язки осіб, які не брали участі в справі. При порушенні питання про постановлення додаткового рішення з інших підстав суд ухвалою відмовляє у його постановленні.

Вважаємо, що, згідно зі ст. 220 ЦПК, додаткове рішення може бути винесено тільки у відношенні тих вимог, за якими сторони

представляли докази і давали пояснення, тобто лише з тих обставин, що були предметом судового розгляду, але не одержали відображення в резолютивній частині рішення. Для винесення додаткового рішення про розподіл судових витрат така умова не ставиться, і воно виноситься не тільки в тих випадках, коли питання про судові витрати були предметом судового розгляду і не знайшли відображення в резолютивній частині рішення, але й у випадках, коли суд узагалі не обговорювався.

Заява про винесення додаткового рішення може бути подана протягом десяти днів із дня винесення рішення. У цей же термін воно повинно бути винесено і з ініціативи самого суду.

Якщо цей термін пропущений, то зацікавлена особа, що понесла судові витрати по цивільній справі, вправі висунути таку вимогу в окремому самостійному позові в межах загального терміну задоволення позову.

Після оголошення рішення по справі суд, що виніс рішення, не вправі сам скасувати чи змінити його, за винятком випадків перегляду через нововиявлені чи виключні обставини. Це може бути зроблено тільки в апеляційному чи касаційному порядку.

У судовій практиці рішення вважається зміненим, коли змінюється розмір присуджених сум, додатково стягується державне мито, якщо його розмір був неправильно обчислений судом, чи вносяться інші зміни, у тому числі і щодо судових витрат, у резолютивну частину рішення.

Якщо не були внесені зміни в резолютивну частину рішення судом апеляційної інстанції, то змінити її вправі тільки суд касаційної інстанції. У випадку, коли судом узагалі не було вирішене питання про розподіл судових витрат і не було винесене додаткове рішення з цього питання, надалі звернення до суду з вимогою про розподіл судових витрат, а також про стягнення чи досягнення державного мита на користь держави, повинно тягти за собою порушення нової справи. Та вивчення у місцевих судах стану роботи зі стягнення державного мита показало, що судами нова справа не порушується. Ці питання, за результатами вказаного вивчення, суди розглядають на відкритому судовому засіданні. При цьому суд не сповіщає заінтересованих осіб, протокол судового засідання не ведеться. Уся справа укладається у винесеній ухвалі про стягнення чи досягнення сум державного мита в доход бюджету. Воно додається до тієї справи, за якою не було стягнене чи досягнене державне мито. Його копія відправляється особі, з якої воно стягується. Якщо воно не буде оскаржено, то порушується виконавче провадження. Це порушення процесуального законодавства, що виражається в зміні судового рішення самим судом, який його виніс, повинне бути усунуто.

У той же час суд, який постановив рішення, вправі усунути деякі недоліки, що не змінюють суть рішення. До числа таких недоліків відносяться описки і явні арифметичні помилки. Явною арифметичною помилкою вважається, наприклад, помилка, коли зазначені конкретні види судових витрат, але неправильно зроблений підрахунок їх загальної суми. Під виглядом виправлення арифметичної помилки не можна допускати зміни висновків суду.

У випадку неясності рішення, у тому числі й у відношенні судових витрат, суд, який вирішив справу, вправі за заявою осіб, що беруть участь у справі, роз'яснити рішення, не змінюючи його змісту. Він повинний викласти його в більш повній і чіткій формі.

Усе сказане по відношенню до судового рішення стосується судових витрат, рівною мірою відноситься до ухвал суду, що виносяться при припиненні справи чи залишенні заяви без розгляду. Недоліки цих ухвал можуть виправлятися цими ж способами. Наприклад, шляхом винесення додаткової ухвали стосовно правил ст. 220 ЦПК може бути вирішене питання про судові витрати, якщо це не було зроблено при припиненні справи.

Пункт 9 ч. 1 ст. 215 ЦПК встановлює, що резолютивна частина рішення повинна містити «висновок суду про задоволення позову чи відмову в позові повністю чи частково, вказівку на розподіл судових витрат, вказівку на строк і порядок оскарження рішення».

Вказівка закону, що вимагає в резолютивній частині рішення зазначити висновки у відношенні матеріально-правових вимог сторін, показує, що описова і мотивувальна частини рішення містять відповідні описи і мотиви, за якими суд дійшов цього висновку.

У відношенні розподілу судових витрат рішення містить не висновок, а вказівку. Таке формулювання закону дозволяє підсумувати, що розподіл судових витрат мотивувати не потрібно.

Якщо така проста вказівка в резолютивній частині буде достатньою по відношенню до строку і порядку оскарження рішення, бо ці строки і порядок оскарження рішення конкретно зазначені в законі і досить прості у передачі, то по судових витратах вона є недостатньою. Витрати сторін, витрати, понесені самим судом, повинні бути предметом обговорення суду, вони повинні підкріплюватися поясненнями сторін, виправдувальними документами чи посиланнями на нормативні акти, що регулюють їхні розміри. У справі, де ці витрати складаються з декількох видів, чи сторони понесли їх декілька разів, без обґрунтування і складання відповідного розрахунку взагалі не можна обійтися.

Таке формулювання закону вплинуло на практику винесення судами рішень. Вони не мотивують їх при розподілі витрат між сторонами, а обмежуються однією вказівкою в резолютивній частині рішення сум, стягуваних на користь держави і сторін.

Без мотивів рішення суду в частині стягнення судових витрат є необґрунтованим і виглядає непереконаливим. Адже значення мотивувальної частини судового рішення визначається вимогами законності й обґрунтованості судового рішення. Вона повинна містити обставини справи, установлені судом, докази, на яких засновані висновку суду, та мотиви, за якими суд відкидає ті чи інші докази, закони, якими керувався суд (ст. 215 ЦПК).

Те, що в рішенні повинні бути мотиви, за якими суд дійшов своїх висновків, може бути пояснено і на прикладі ухвал, що виносяться судом. Згідно зі ст. 208 ЦПК, рішення суду першої інстанції, яким справа не вирішується, виносяться у формі ухвал. В ухвалі повинні бути зазначені і мотиви, за якими суд дійшов своїх висновків. Виходить, якщо суд звільняє позивача чи відповідача від сплати державного мита, судових витрат, розглядає питання про відстрочку чи розстрочку сплати судових витрат, то вони повинні бути мотивованими, а при винесенні судових рішень питання, що стосуються судових витрат, не мотивуються.

Виходячи з цих розумінь, на наш погляд, у закон необхідно внести уточнення, виклавши п. 9 ч. 2 ст. 215 ЦПК таким чином: «Резолютивна частина рішення повинна містити висновок про розподіл судових витрат».

Опустивши слово «указівка», що відноситься до розподілу судових витрат, закон буде конкретно вимагати викладу в резолютивній частині висновку про розподіл судових витрат між сторонами, а виходить, і їхнього обґрунтування в мотивувальній частині рішення.

Аналіз ст. 215 ЦПК дозволяє зробити висновок про те, що положення п. 4 ч. 1 також не позбавлене недоліків. У цій статті зазначається, що рішення суду складається, зокрема, з резолютивної частини із зазначенням розподілу судових витрат. У зв'язку з вищевикладеним вважаємо доцільним змінити відповідне положення ст. 215 ЦПК і викласти його в такій редакції: «висновок про розподіл судових витрат».

Судові рішення з моменту їхнього винесення наділяються властивістю незмінюваності. Після набуття законної сили властивостей обов'язковості, винятковості, неспростовності, преюдиціальності і виконуваності [1, с. 116; 2, с. 145; 3, с. 113; 4, с. 90, 5, с. 139]. Здобувають властивості, що характеризують законну силу судових рішень, і ті ухвали суду першої інстанції, що являються актами застосування норм матеріального і процесуального права, наказують порядок дій і виконання обов'язків суб'єктами конкретних відносин на основі застосованої норми [6, с. 234–235]

Відповідно до ст. 14 ЦПК, рішення суду, що набрали законної сили, є обов'язковими для всіх органів, підприємств, установ, організацій, службових осіб та громадян і підлягають виконанню на

всій території України. Загальнообов'язковість судових постанов поширюється як на осіб, які брали участь у справі [7, с. 24–25], так і на осіб, які участі у ній не брали. Для осіб, які не брали участі у справі, ця властивість постанови суду означає обов'язок рахуватися з ними і сприяти їх виконанню.

Закон, вимагаючи такої поведінки від усіх суб'єктів і вказавши на обов'язковість судових постанов, підкреслює авторитет і владність акту правосуддя. У загальнообов'язковості рішення знаходяться вираження незаперечності державної волі, загальне значення правового регулювання й об'єктивна необхідність у суворому порядку. Саме загальнообов'язковість є властивістю, що спонукає до поведінки, яке відповідає вимогам, закріпленим у рішенні суду як акті правосуддя [8, с. 31].

Обов'язковість рішення суду означає, що індивідуальні правові акти місцевих органів влади, виконавчо-розпорядницьких органів, громадських і інших організацій, а також посадових осіб не повинні суперечити рішенню, що вступило в законну силу. Це означає неможливість зміни чи скасування рішення суду зазначеними органами, винесення інших рішень по справі, у тому числі й винесення актів, що суперечать рішенню, яке вступило у законну силу. Загальнообов'язковість рішення поширюється і на громадян, що зобов'язані сприяти здійсненню рішень шляхом правомірної поведінки [8, с. 31].

Вважаємо такою, що суперечить закону, передбачену Інструкцією про державне мито можливість розгляду фінансовими органами поданих заяв про надання пільг при наявності судових постанов. За Інструкцією, вони можуть бути розглянуті як у тих випадках, коли рішення ще нема, але питання про надання пільги попередньо розглядалися у суді, так і тоді, коли у відношенні конкретних платників є рішення суду про сплату чи стягнення сум державного мита в доход бюджету. В обох цих випадках розгляд фінансовими органами вказаних питань є переглядом судових постанов. Якщо рішення по справі ще нема, але питання про надання пільги вже розглядалося у суді, така дія суду завершується винесенням ухвали, що є такою ж обов'язковою для всіх органів і осіб, як і судові рішення. Тому надана Інструкцією фінансовим органам можливість перегляду судових рішень і ухвал з питань надання пільги повинна бути виключена як така, що не відповідає закону.

Судовий захист порушеного чи оспорюваного права або охорнюваного законом інтересу, як правило, проходить у два етапи. Перший полягає у тому, що суд встановлює наявність права, за захистом якого особа звернулася до суду, і виносить рішення. Проте винесенням рішення ще не забезпечується реальний захист. Для реального захисту їхніх прав і інтересів необхідно це рі-

шення виконати, що складає другий етап. Саме у результаті виконання судових рішень, у кінцевому рахунку, відновлюється правопорядок і досягаються намічені цілі й завдання. Усе це відноситься і до виконання судових рішень у частині стягнення судових витрат.

Ініціатива порушення виконавчого провадження за судовими рішеннями у частині стягнення судових витрат залежить від того, на чью користь вони стягуються. Керуючись принципом диспозитивності, виконання судових постанов у частині стягнення судових витрат на користь сторін за усіма видами позовів здійснюється згідно їхнім волевиявленням. За позовами про присудження для їхнього виконання спеціального звернення не потрібно, бо вони виконуються в ході виконання рішення по основному питанню.

З метою захисту інтересів держави законом встановлено, що у випадках стягнення грошових сум у доход держави примусове виконання повинне проводитися з ініціативи суду. Але ініціатори порушення виконавчого провадження по рішенням у частині судових витрат, стягваних на користь держави, у законі чітко не визначені. В Інструкції про порядок виконання судових рішень указується, що виконавчі документи про стягнення грошових сум у доход держави передаються державному виконавцю за вказівкою голови суду чи судді. У коментарі до цього пункту Інструкції говориться, що він визначає категорії справ, за якими суди без клопотання заінтересованої особи і без зволікання повинні зі своєї ініціативи починати виконавче провадження [9]. Проте, власне цей пункт Інструкції не дозволяє так категорично стверджувати про обов'язковість негайного порушення виконавчого провадження.

Вивчення нами практики роботи судів показало, що донині означеній ділянці роботи достатньої уваги не приділяється. Вимога закону про порушення виконавчого провадження по стягненню сум, у тому числі і сум судових витрат, у доход держави з ініціативи самих судів дуже часто не виконується. У результаті цього великі суми залишаються не стягненими до бюджету держави чи стягуються несвоєчасно.

Основна причина такого стану справ, на наш погляд, полягає саме у відсутності в законодавстві норми, що передбачає конкретний обов'язок суддів щодо обов'язкового порушення виконавчого провадження по справах, за якими необхідне стягнення судових витрат у доход держави. Із включенням норми, що покладає цей обов'язок безпосередньо на суддів, в Інструкцію про державне мито чи в Інструкцію про порядок виконання судових рішень, у випадку їхнього недотримання, з'явиться конкретна підстава для притягнення суддів як до дисциплінарної, так і до матеріальної відповідальності за трудовим законодавством.

Список літератури: 1. Гурвич М. А. Решение советского суда в исковом производстве. М., 1955.; 2. Гурвич М. А. Судебное решение. Теоретические проблемы. М., 1976. 3. Зейдер Н. Б. Судебное решение по гражданскому делу. М., 1966. 4. Полумордвинов Д. И. Законная сила судебного решения. Тбилиси, 1964. 5. Авдюков М. Г. Судебное решение. М., 1959. 6. Курс советского гражданского процессуального права. Т. 2. М., 1981. 7. Кипис С. С., Трубников П. Я. Постатейно-практический комментарий к ГПК РСФСР. М., 1971. 8. Завадская Л. Н. Реализация судебных решений. М., 1982. 9. Инструкция о порядке исполнения судебных решений. М., 1981.

Надійшла до редколегії 12.04.07

В. В. Сніжков

ЗМІСТ ТА ПОНЯТТЯ ДЕПОЗИТНОГО РЕСУРСУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Банки є учасниками господарської діяльності. Мета діяльності кожного банку – максималізація отримання прибутку від операцій та мінімізація ризиків втрат в сфері грошового обігу. Для успішного функціонування банків у конкурентному середовищі неодмінно слід нарощувати обсяги активних операцій. Важливим джерелом формування банківських ресурсів є вклади (депозити) населення. Вклади забезпечують банки необхідними ресурсами для здійснення останніми повномасштабної діяльності й прибутки. Майже всю потребу в грошових ресурсах банки покривають за рахунок залучених коштів.

На сучасному етапі практично відсутні роботи, присвячені спеціальним, комплексним дослідженням змісту депозитних ресурсів комерційного банку, відсутнє поняття «депозитні ресурси» та характеристика залучених депозитних ресурсів тощо. Дослідженням зазначеного питання деякою мірою займались відомі вітчизняні й зарубіжні вчені-правники, насамперед, О. В. Васюренко, А. Т. Головки, В. І. Грушко, С. С. Дзарасов, В. Н. Кочетков, А. К. Манцевич, А. М. Мороз, П. С. Роуза, І. М. Федосик. Так О. В. Васюренко запропонував ввести і використовувати в сфері управління банківської діяльності поняття «ресурси банку» як сукупність грошових коштів, які є у розпорядженні банку і використовуються для забезпечення його діяльності. Операції, за допомогою яких банк формує свої ресурси є пасивними. Пасивні операції історично відігравали первинну і вирішальну роль щодо активних операцій, оскільки необхідною умовою для здійснення активних операцій є достовірність банківських коштів, наведених у пасиві балансу [1, с. 72].

Не дивлячись на значну увагу вчених до питання залучення заощаджень населення та управління ресурсами комерційного банку, ми вважаємо, що не приділяється увага змісту депозитних ресурсів комерційних банків України та відсутнє саме поняття «депозитні ресурси».

Метою цієї статті є розгляд змісту депозитних ресурсів комерційних банків України, які впливають на їх конкурентоспромож-